

Právní rámec ochrany kulturního dědictví 3

Ochrana kulturního dědictví a soukromé vlastnictví: ochrana a užívání kulturních památek, práva a povinnosti vlastníka kulturní památky, právo státu na přednostní koupi kulturních památek, provádění archeologických průzkumů, náhrada za majetkovou újmu..

Péče o kulturní památku

Vzpomínáte si, jak se objekt /nemovitost stanou kulturní památkou? Jaké jsou povinnosti vlastníka v průběhu procesu prohlášení za kulturní památku?

Jaké jsou dle Vašeho názoru povinnosti vlastníka kulturní památky?

Jsou mu tyto povinnosti nějak kompenzovány?

Jaké jsou povinnosti státu vůči vlastníkům kulturní památky?

§ 9 zákona č. 20/1987 Sb. – péče o kulturní památku

- Vlastník kulturní památky je **povinen na vlastní náklad**:
 - pečovat o její zachování,
 - udržovat ji v dobrém stavu
 - chránit ji před ohrožením, poškozením, znehodnocením nebo odcizením.
 - užívat ji pouze způsobem, který odpovídá jejímu kulturně politickému významu, památkové hodnotě a technickému stavu.

§ 9 omezuje vlastnická práva zakotvená v § 1012 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník („Vlastník má právo se svým vlastnictvím v mezích právního řádu libovolně nakládat a jiné osoby z toho vyloučit. Vlastníku se zakazuje nad míru přiměřenou poměrům závažně rušit práva jiných osob, jakož i vykonávat takové činy, jejichž hlavním účelem je jiné osoby obtěžovat nebo poškodit.“).

Ústavní rámec omezení – čl. 11 Ústavy – vlastnictví zavazuje. Nesmí být zneužito na újmu práv druhých anebo v rozporu se zákonem chráněnými obecnými zájmy + **čl. 35 Listiny základních práv a svobod**: Při výkonu svých práv nikdo nesmí ohrožovat ani poškozovat životní prostředí, přírodní zdroje, druhové bohatství přírody a kulturní památky nad míru stanovenou zákonem.

- **Oznamovací povinnost vlastníka kulturní památky** (§9 odst. 4): Vlastník, který kulturní památku převádí na jiného, někomu přenechá k dočasnému užívání nebo předá k provedení její obnovy, nebo k jinému účelu, je povinen toho, na koho ji převádí nebo komu ji přenechá nebo předá, uvědomit, že je kulturní památkou (při nedodržení oznamovací povinnosti může nabyvatel uplatňovat nároky z odpovědnosti za vady) + další oznamovací povinnost § 12 povinnost oznámit každé ohrožení nebo poškození kulturní památky bez zbytečného odkladu a vyžádat si rozhodnutí o způsobu odstranění závady + povinen ohlásit každou zamýšlenou změnu užívání kulturní památky, u nemovitosti i zamýšlené vyklizení.

Kompenzace povinností vlastníka kulturní památky

- Náhrada ve vztahu k vlastníkovi (fyzické či právnické osobě, jež vlastní kulturní památku) nebo náhrada ve vztahu ke kulturní památce jako takové.
- **Vlastník kulturní památky** má především právo požádat o příspěvek na zachování a obnovu kulturní památky (§ 16) + právo na bezplatnou odbornou pomoc Národního památkového ústavu (§ 32 odst. 2 písm. f). + daňové úlevy (na osm let od provedení stavební úpravy osvobozeny od daně z nemovitých věcí osvobozeny kulturní památky) + od daně ze staveb jsou podle § 9 odst. 1 písm. d) bodu 2 zák. o dani z nemovitých věcí osvobozeny také zdanitelné stavby chráněné jako kulturní památky, které jsou ve vlastnictví fyzických nebo právnických osob a které jsou z důvodů výchovně-vzdělávacích zpřístupněny na základě smlouvy mezi vlastníky stavby a Ministerstvem kultury ČR + osvobození od daně z pozemků u pozemků, které tvoří jeden funkční celek se zdanitelnou stavbou veřejně přístupného památkového objektu prohlášeného za kulturní památku, který je podle § 9 odst. 1 písm. d) bodu 2 zák. o dani z nemovitých věcí přístupný z důvodů výchovně-vzdělávacích na základě písemné smlouvy uzavřené mezi Ministerstvem kultury a vlastníkem kulturní památky.

Další osoby mající práva a povinnosti vlastníka kulturní památky

- Příspěvkové organizace (státní, zřízené obcemi či kraji)
- Státní podniky

Povinnosti osob užívajících kulturní památku

Povinnost pečovat o zachování kulturní památky,

udržovat kulturní památku v dobrém stavu

chránit ji před ohrožením, poškozením, znehodnocením nebo odcizením

povinnost nést náklady spojené s touto péčí o kulturní památku má však ten, kdo památku užívá nebo ji má u sebe jen tehdy, jestliže to vyplývá z právního vztahu mezi ním a vlastníkem kulturní památky.

Povinnosti všech fyzických a právnických osob

- Organizace a občané, i když nejsou vlastníky kulturních památek, jsou povinni si počínat tak, aby nezpůsobili nepříznivé změny stavu kulturních památek nebo jejich prostředí a neohrožovali zachování a vhodné společenské uplatnění kulturních památek.

Následky neplnění povinností vlastníka kulturní památky

1) Nápravná opatření dle § 10 zákona č. 20/1987:

- obecní úřad obce s rozšířenou působností po vyjádření odborné organizace státní památkové péče rozhodnutí o opatřeních, která je povinen vlastník kulturní památky učinit, a zároveň určí lhůtu, v níž je vlastník kulturní památky povinen tato opatření vykonat. Jde-li o národní kulturní památku, vydá toto rozhodnutí po vyjádření odborné organizace státní památkové péče krajský úřad v souladu s podmínkami, které pro zabezpečení ochrany národní kulturní památky stanovila vláda České republiky – opatření lze uložit pouze **vlastníkovi** nebo tomu, kdo vykonává stejná práva jako vlastník - příspěvkové organizaci, státnímu podniku (nikoli např. nájemci nebo tomu, kdo kulturní památku poškodil)

Podmínky pro zahájení řízení o opatření:

- a) porušení konkrétní povinnosti vlastníka kulturní památky podle § 9 zák. o st. památkové péči;
- b) existence konkrétního ohrožení nebo poškození kulturní památky;
- c) příčinný vztah mezi ohrožením nebo poškozením kulturní památky a porušením povinnosti vlastníka kulturní památky;
- d) opatření musí přímo řešit závadný stav vzniklý, jak je uvedeno v písmenech a) až c).

Zahájení řízení z moci úřední (podnět) nebo na návrh vlastníka (v případě spoluvlastnictví)

Dokazování: povinnost správního úřadu opatřit si stanovisko Národního památkového ústavu

Uložení opatření: přesně specifikované + lhůta, v níž má být provedeno, jinak nevymahatelné + povinnost hradit náklady řízení

Následky nesplnění uloženého opatření: správní výkon rozhodnutí dle § 15 odst. 1 – provedení opatření na náklady vlastníka

2) správní tresty za přestupky podle § 35 nebo § 39 – sankce 2 až 4 miliony

3) Trest dle trestního zákoníku - § 299 zneužití vlastnictví:

Kdo poškodí důležitý zájem kulturní, vědecký, na ochraně přírody, krajiny nebo životního prostředí, chráněný jiným právním předpisem, tím, že zničí, poškodí, učiní neupotřebitelnou nebo zašantročí vlastní věc větší hodnoty, která požívá ochrany podle jiného právního předpisu, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta, zákazem činnosti nebo propadnutím věci.

Činnost orgánů státní památkové péče v případě, že dochází k porušování péče o kulturní památku (§ 11 odst. 2)

Jestliže fyzická nebo právnická osoba svou činností působí nebo by mohli způsobit nepříznivé změny stavu kulturní památky nebo jejího prostředí anebo ohrožují zachování nebo společenské uplatnění kulturní památky, určí obecní úřad obce s rozšířenou působností, a jde-li o národní kulturní památku, krajský úřad, **podmínky pro další výkon takové činnosti nebo výkon činnosti zakáže.**

Řízení vždy zahájeno z moci úřední.

Opatření k zajištění péče o kulturní památky (§ 15)

1) Náhradní výkon rozhodnutí dle ust. § 10 odst. 1

Porušením povinnosti vlastníka kulturní památky (movité i nemovité) je i nesplnění opatření, která byla vlastníkovi nařízena rozhodnutím příslušného orgánu památkové péče podle § 10 odst. 1, ve stanovené lhůtě. Právním následkem je možnost příslušného orgánu památkové péče rozhodnout o provedení nezbytných zabezpečovacích opatření.

Předpokladem pro zahájení řízení je **vykonatelné rozhodnutí orgánu památkové péče podle § 10 odst. 1 + nesporné zjištění, že lhůta pro dobrovolné splnění uloženého opatření uběhla marně nebo že opatření ve stanovené lhůtě nebylo vykonáno v plném rozsahu.** Tato skutečnost musí být v písemné podobě (prokazatelně) zachycena a tvoří nezbytný předpoklad pro provedení řízení podle § 15 odst. 1.

Řízení se zahajuje z moci úřední. Účastníkem řízení je vlastník kulturní památky nebo národní kulturní památky + jako vedlejší účastník např. vlastník sousední nemovitosti, která nezbytná pro přístup ke kulturní památce

2) Nařízení povinnosti nakládat s movitou kulturní památkou určitým způsobem: Vyžaduje-li to důležitý společenský zájem, může **krajský úřad** z vlastního podnětu nebo na návrh obecního úřadu obce s rozšířenou působností nebo na návrh ministerstva kultury, jde-li o movitou kulturní památku nebo movitou národní kulturní památku, uložit jejímu vlastníku povinnost **určitým způsobem s ní nakládat**, popřípadě mu uložit, aby ji **bezplatně svěřil na nezbytně dlouhou dobu do úschovy odborné organizaci, kterou zároveň určí** (§ 15 odst. 2).

Použito v případech, kdy je movitá kulturní památka umístěna v prostorech, kde je ohroženo její zachování (například nevhodné klimatické podmínky, ohrožení odcizením a podobně), nebo je kulturní památka nevhodně užívána nebo naopak určité minimální využití je u kulturní památky pro její další zachování nutné (například pravidelné spouštění hodinového stroje či nastartování motoru lokomotivy).

3) Vyvlastnění nemovité kulturní památky

Zanedbává-li vlastník nemovité kulturní památky, která není státním majetkem, trvale své povinnosti a ohrožuje tím její zachování nebo užívá-li kulturní památku v rozporu s jejím kulturně politickým významem, památkovou hodnotou nebo technickým stavem, může se ve společenském zájmu, nedojde-li k dohodě s vlastníkem o jejím prodeji státu, výjimečně kulturní památka na návrh obecního úřadu obce s rozšířenou působností rozhodnutím vyvlastňovacího úřadu vyvlastnit. V případě vyvlastnění nemovité národní kulturní památky zahajuje řízení o vyvlastnění vyvlastňovací úřad na návrh krajského úřadu. Jinak platí pro vyvlastnění obecné předpisy = zákon o vyvlastnění (§ 15 odst. 3).

Nejzávažnější zásah, až poslední možnost, měla by jí předcházet řízení dle 10 odst. 1, 15, případně přestupkové řízení.

Řízení o vyvlastnění: zahajuje se výlučně na žádost obecního úřadu obce s rozšířenou působností (u kulturní památky) nebo krajského úřadu (u národní kulturní památky). Vyvlastňovanému náleží náhrada ve výši obvyklé ceny pozemku nebo stavby + náhrada stěhovacích nákladů, nákladů spojených se změnou místa podnikání apod.

4) Zásah obce při bezprostředním ohrožení kulturní památky

Je-li kulturní památka bezprostředně ohrožena, provede obec s předchozím souhlasem obecního úřadu obce s rozšířenou působností nutná opatření k její ochraně. Jde-li o nemovitou kulturní památku, která je stavbou, dá obec podnět stavebnímu úřadu k nařízení udržovacích prací nebo nezbytných úprav nebo k nařízení neodkladných zabezpečovacích prací podle zvláštních předpisů a vyrozumí o tom obecní úřad obce s rozšířenou působností, a jde-li o národní kulturní památku, i krajský úřad. Je-li kulturní památka ve státním vlastnictví, vyrozumí o tom též nadřízený orgán organizace, která kulturní památku spravuje nebo je jejím vlastníkem (§ 15 odst. 4).

Právo státu na přednostní koupi kulturních památek (§ 13)

- Vlastník kulturní památky je povinen v případě zamýšleného prodeje (úplatného převodu vlastnictví) kulturní památky, jde-li o movitou kulturní památku nebo jde-li o národní kulturní památku, ji přednostně nabídnout ministerstvu kultury ke koupi (úplatnému nabytí do státního vlastnictví), s výjimkou prodeje mezi osobami blízkými nebo spoluvlastníky; je-li národní kulturní památkou pouze stavba, která není samostatnou věcí, vztahuje se právo státu na přednostní koupi na nemovitost, jíž je národní kulturní památka součástí.

Odlišné od předkupního práva dle občanského zákoníku!!! – stát bude platit cenu dle zvláštních předpisů či cenu obvyklou + odmítnutí předkupního práva ze strany státu působí jen vůči tomu konkrétnímu vlastníkovi, vůči jeho právnímu nástupci může být opět uplatněno.

- **Úplatný převod vlastnictví** – důležitá existence protiplnění + i v případě nuceného prodeje, např. exekuce, dražba, naopak předkupní právo se neuplatní při jiném přechodu vlastnického práva, např. v dědickém řízení.
- Nabídková povinnost **se nevztahuje** ani na úplatný převod mezi osobami blízkými či spoluvlastníky (spoluvlastníci mají předkupní právo ze zákona, pokud ho nevyužijí, teprve poté povinnost nabídnout Ministerstvu kultury)
- **Předmět práva státu na přednostní koupi:** movité kulturní památky + movité i nemovité národní kulturní památky
- **Lhůta pro přijetí nabídky:** movitá věc – 3 měsíce od doručení nabídky, nemovitá věc - 6 měsíců od doručení nabídky, jinak přednostní právo státu na koupi zaniká.
- **Nesplnění nabídkové povinnosti:** relativní neplatnost právního jednání (3letá lhůta pro dovolání se neplatnosti ze strany Ministerstva kultury)

Obnova kulturních památek (§ 14)

- Zamýšlí-li vlastník kulturní památky provést údržbu, opravu, rekonstrukci, restaurování nebo jinou úpravu kulturní památky nebo jejího prostředí (dále jen "obnova"), je povinen si předem vyžádat **závazné stanovisko obecního úřadu obce s rozšířenou působností, a jde-li o národní kulturní památku, závazné stanovisko krajského úřadu.**
- **Obnova kulturní památky** definovaná zákonem:
 - a) údržbu kulturní památky (= odstranění nežádoucích změn památky)
 - b) opravu kulturní památky (= odstranění následků poškození věci)
 - c) rekonstrukci kulturní památky,
 - d) restaurování kulturní památky (= souhrn specifických výtvarných, uměleckořemeslných a technických prací respektujících technickou a výtvarnou strukturu originálu. Současně předmětem restaurování může být jen kulturní památka nebo její část, která je dílem výtvarného umění nebo uměleckořemeslnou prací),
 - e) jinou úpravu kulturní památky (modernizace budovy, nástavba, přístavba) nebo
 - f) zásah do prostředí kulturní památky (narušení okolí kulturní památky).

- Posouzení z hlediska zájmů státní památkové péče podléhají podle § 14 odst. 2 i následující **práce na nemovitosti, která není kulturní památkou, ale nachází se v památkové rezervaci, v památkové zóně nebo v ochranném pásmu vymezeném podle § 17a.**
- stavba,
- prodejní stánek, konstrukce a zařízení pro slavnostní výzdobu a osvětlení budov, jejichž umístění nepřesáhne 30 po sobě jdoucích dnů,
- změna stavby,
- terénní úprava,
- umístění nebo odstranění zařízení,
- odstranění stavby,
- úprava dřevin,
- udržovací práce na nemovitosti.

- **Vyžádání si závazného stanoviska dle § 14 odst. 1 a 2:**

Žádost o vydání závazného stanoviska musí být podána před započítáním prací žadatelem u obnovy kulturní památky vlastník, u prací podle § 14 odst. 2 vlastník, správce nebo uživatel dotčené nemovitosti, která není kulturní památkou, ale nachází se v památkové rezervaci, památkové zóně nebo v ochranném pásmu.

- Vlastník kulturní památky uvede v žádosti o vydání závazného stanoviska k její obnově, s výjimkou žádosti o restaurování, tyto údaje:

- a) název a umístění památky včetně rejstříkového čísla Ústředního seznamu,

- b) popis současného stavu památky s uvedením závad,

- c) předpokládaný rozsah obnovy,

- d) investora obnovy (organizace nebo občan),

- e) předpokládané celkové náklady a termín provedení obnovy,

- f) předpokládaný přínos obnovy pro další využití kulturní památky.

- **Specifika žádosti o restaurování kulturní památky:**

- a) název, umístění a popis kulturní památky včetně rejstříkového čísla Ústředního seznamu,

- b) popis současného stavu památky s uvedením závad a příčin porušení,

- c) navrhovaný způsob restaurátorského zásahu,

- d) investora (organizace nebo občan),

- e) předpokládané celkové náklady a termín provedení,

- f) předpokládaný výsledek zásahu včetně požadavků na prezentaci.

Žadatel o restaurování si může zpracování žádosti o restaurování zajistit u odborné organizace (Národní památkový ústav), který je povinen tuto žádost bezplatně zpracovat.

- **Formy závazného stanoviska:**

- A) Správní rozhodnutí (u movitých věcí vždy)
- B) závazné stanovisko dle správního řádu (§ 149 správního řádu) – když jde o stavbu či jiný zásah regulovaný stavebním zákonem a je dána pravomoc stavebního úřadu tento zásah posoudit

Zahájení řízení: jen na žádost, žadatel povinen vymezit předmět řízení, správní orgán je jím vázán.

Dokazování: nutné písemné vyjádření NPÚ ve lhůtě 20 dnů, možnost prodloužení. Vyjádření NPÚ není závazné, správní orgán jej hodnotí jako další důkazy

Rozhodnutí: závazným stanoviskem podle § 14 odst. 1 nebo 2 zák. o st. památkové péči lze o pracích, jež jsou předmětem žádosti, rozhodnout trojím způsobem:

- a) že jejich příprava nebo provedení jsou z hlediska zájmů státní památkové péče přípustné za určitých podmínek, které jsou uvedeny ve výroku / závazné části závazného stanoviska,
- b) že jejich příprava nebo provedení jsou z hlediska zájmů státní památkové péče přípustné bez podmínek nebo
- c) že jejich příprava nebo provedení jsou z hlediska zájmů státní památkové péče nepřípustné.

Podmínky přípravy nebo provedení zamýšlených prací musejí vycházet ze současného stavu poznání kulturně historických hodnot, které je nezbytné při realizaci zamýšlených prací zachovat. Tyto podmínky mají povahu omezujících povinností, které orgán památkové péče ukládá adresátovi závazného stanoviska. Musejí být uvedeny výlučně ve výroku / závazné části závazného stanoviska. Podmínky musejí být dostatečně určité a jednoznačné, aby bylo adresátovi závazného stanoviska zřejmé, jaké povinnosti jsou mu formou podmínek pro další přípravu nebo provedení zamýšlených prací uloženy.

- **Specifika závazného stanoviska pro obnovu kulturní památky:**

V závazném stanovisku pro přípravu a realizaci obnovy podle [§ 14 odst. 1](#) a [2 zákona](#), s výjimkou restaurování, stanoví příslušný orgán státní památkové péče podle povahy předmětu ochrany tyto základní podmínky:

- a) zabezpečení dalšího zachování kulturní památky a její ochrany,
- b) zajištění vhodného využití kulturní památky z hlediska jejího celospolečenského přínosu,
- c) zajištění kvality a hospodárnosti všech přípravných a prováděcích prací obnovy,
- d) provedení nezbytných výzkumných a průzkumných prací,
- e) zpracování dokumentace obnovy,
- f) předání materiálů a podkladů zpracovaných při přípravě a provádění obnovy (průzkumné a výzkumné práce, přípravná a projektová dokumentace, její změny a dodatky, dokumentace skutečného provedení, podklad pro závěrečné vyhodnocení atd.).

Jde-li o obnovu kulturní památky či národní kulturní památky, musí orgán památkové péče pojednat především o jejích vlastních hodnotách a o tom, jaký dopad budou mít zamýšlené práce na její hodnoty.

Příspěvek na zachování a obnovu kulturní památky (§ 16)

- (1) Vlastníku kulturní památky může obec nebo kraj na jeho žádost poskytnout ze svých rozpočtových prostředků, jde-li o zvlášť odůvodněný případ, příspěvek na zvýšené náklady spojené se zachováním nebo obnovou kulturní památky za účelem jejího účinnějšího společenského uplatnění. Příspěvek může poskytnout i tehdy, nemůže-li vlastník kulturní památky uhradit z vlastních prostředků náklady spojené se zachováním nebo obnovou kulturní památky.
- (2) V případě mimořádného společenského zájmu na zachování kulturní památky může na obnovu kulturní památky poskytnout ze státního rozpočtu příspěvek ministerstvo kultury buď přímo, nebo prostřednictvím krajského úřadu, nebo prostřednictvím obecního úřadu obce s rozšířenou působností.

= jeden ze způsobů kompenzace povinností vlastníka kulturní památky

Příspěvek poskytnut výlučně vlastníkovi, nikoli uživateli, a to z rozpočtu kraje/obce nebo ze státního rozpočtu na základě veřejnoprávní smlouvy o poskytnutí příspěvku

- **Náležitosti smlouvy o poskytnutí příspěvku**

- přesně určena kulturní památka, na jejíž obnovu či zachování je příspěvek poskytnut. U nemovitých kulturních památek je třeba uvést katastrální území a parcelní číslo pozemku, resp. číslo popisné stavby. U movitých kulturních památek je třeba uvést co nejpřesnější popis tak, aby kulturní památka byla přesně identifikovatelná. Vždy je vhodné uvést rejstříkové číslo podle ústředního seznamu.
- způsob kontroly ze strany poskytovatele příspěvku, včetně termínu pro předložení vyúčtování příspěvku poskytovateli.

Přemístění kulturní památky (§ 18)

- (1) Stavbu, která je kulturní památkou, lze přemístit jen s předchozím souhlasem krajského úřadu po vyjádření odborné organizace státní památkové péče.
- (2) Movitou věc, která je kulturní památkou, lze z veřejně přístupného místa trvale přemístit jen s předchozím souhlasem krajského úřadu po vyjádření odborné organizace státní památkové péče.
- (3) Krajský úřad, který dal souhlas k přemístění kulturní památky podle odstavců 1 a 2, uvědomí o tom odbornou organizaci státní památkové péče.

Řízení jen na žádost, nutný souhlas krajského úřadu.

Užívání kulturních památek pro vědecký výzkum nebo výstavní účely (§ 19)

- (1) Vlastník kulturní památky je povinen umožnit osobám pověřeným orgány státní památkové péče vědecký výzkum kulturní památky, popřípadě pořízení její dokumentace. Jde-li o důležitý společenský zájem, je vlastník movité kulturní památky povinen kulturní památku přenechat především odborné organizaci k dočasnému užívání pro účely vědeckého výzkumu nebo pro účely výstavní na náklad toho, jemuž se kulturní památka přenechá k užívání.
- (2) O podmínkách přenechání kulturní památky nebo národní kulturní památky k dočasnému užívání rozhodne krajský úřad po vyjádření odborné organizace státní památkové péče.

Archeologické nálezy a výzkumy

- (1) Archeologické výzkumy je oprávněn provádět Archeologický ústav Akademie věd České republiky (dále jen "Archeologický ústav"), který se také vyjadřuje k ochraně archeologického dědictví v řízeních podle zvláštních právních předpisů.
- (2) Ministerstvo kultury může na žádost v odůvodněných případech po dohodě s Akademií věd České republiky povolit provádění archeologických výzkumů vysokým školám, pokud je provádějí při plnění svých vědeckých nebo pedagogických úkolů, muzeím nebo jiným organizacím, popřípadě fyzické osobě, které mají pro odborné provádění archeologických výzkumů potřebné předpoklady (dále jen "oprávněná organizace"). Oprávněná organizace uzavírá s Akademií věd České republiky dohodu o rozsahu a podmínkách provádění archeologických výzkumů – oprávněná organizace povinna oznámit Archeologickému ústavu zahájení archeologických výzkumů a o jejich výsledcích podat zprávu.

- Archeologický ústav a oprávněné organizace jsou povinny před zahájením archeologických výzkumů uzavřít **dohodu s vlastníkem** (správcem, uživatelem) nemovitosti, na které se mají archeologické výzkumy provádět, o podmínkách archeologických výzkumů na nemovitosti. Nedojde-li k dohodě, rozhodne krajský úřad o povinnostech vlastníka (správce, uživatele) nemovitosti strpět provedení archeologických výzkumů a o podmínkách, za nichž archeologické výzkumy mohou být provedeny.
- Má-li se provádět stavební činnost na území s archeologickými nálezy, jsou **stavebníci již od doby přípravy stavby povinni tento záměr oznámit Archeologickému ústavu a umožnit jemu nebo oprávněné organizaci provést na dotčeném území záchranný archeologický výzkum**. Je-li stavebníkem právnická osoba nebo fyzická osoba, při jejímž **podnikání** vznikla nutnost záchranného archeologického výzkumu, hradí náklady záchranného archeologického výzkumu tento stavebník; jinak hradí náklady organizace provádějící archeologický výzkum. Obdobně se postupuje, má-li se na takovém území provádět jiná činnost, kterou by mohlo být ohroženo provádění archeologických výzkumů.

- Při provádění archeologických výzkumů jsou Archeologický ústav a oprávněné organizace povinny dbát zájmů chráněných zvláštními předpisy, spolupracovat s orgány zabezpečujícími ochranu těchto zájmů a co nejvíce chránit práva a oprávněné zájmy vlastníků (správců, uživatelů) nemovitostí, popřípadě jiného majetku.
- Je-li vlastník (správce, uživatel) nemovitosti nebo jiného majetku prováděním archeologického výzkumu nebo opatřeními na ochranu archeologického nálezu **podstatně omezen v běžném užívání nemovitosti** nebo jiného majetku, má právo, aby mu Archeologický ústav nebo oprávněná organizace poskytly **přiměřenou jednorázovou náhradu**. Po ukončení prací jsou Archeologický ústav nebo oprávněná organizace povinny uvést nemovitost nebo jiný majetek do předešlého stavu. Není-li to možné nebo hospodářsky účelné, má vlastník (správce, uživatel) nemovitosti nebo jiného majetku právo na peněžitou náhradu.
- Právo na náhradu za majetkovou újmu podle odstavce 2 je třeba uplatnit u Archeologického ústavu nebo u oprávněné organizace **do šesti měsíců od ukončení archeologického výzkumu nebo od ukončení opatření na ochranu archeologického nálezů, jinak právo zaniká**. Nedojde-li k dohodě, rozhoduje o náhradě a její výši krajský úřad.

- žádost obsahuje název kulturní památky a rejstříkové číslo ústředního seznamu, umístění a bližší určení kulturní památky, vlastnické vztahy, zdůvodnění žádosti a informativní fotografie. Zejména v případech, kdy kulturní památku tvoří soubor věcí nebo staveb a předmětem řízení má být pouze jedna z nich nebo jejich omezený okruh, ale nikoli soubor tvořící kulturní památku jako celek, je nezbytné jednoznačně identifikovat konkrétní věc či stavbu, které se má řízení týkat.
- Podání této žádosti není zpoplatněno.
- Žadatelem, tedy osobou oprávněnou podat žádost o zahájení řízení, je především vlastník kulturní památky.
- Žadatelem může být také osoba, která má na zrušení prohlášení právní zájem. Tato osoba musí existenci tohoto právního zájmu prokázat. Nepostačí pouze tvrzení existence tohoto zájmu. Prokázání existence právního zájmu je specifickou náležitostí žádosti. Pokud jej žadatel ani přes výzvu Ministerstva kultury dle § 37 odst. 3 spr. řádu neprokáže, lze tuto skutečnost považovat za důvod pro zastavení řízení podle § 66 odst. 1 písm. c) spr. řádu.

- **Příklad:**

- Žadatelem může být osoba, která naplňuje veřejný zájem - připravuje výstavbu liniové dopravní stavby. Tato stavba zasahuje kulturní památku. Existenci právního zájmu na zrušení prohlášení za kulturní památku lze prokázat odkazem na veřejný zájem na realizaci dané liniové stavby. Veřejný zájem může vyplývat například ze zásad územního rozvoje nebo územního plánu. Současně je třeba k žádosti připojit doklad, který pověřuje konkrétní fyzickou nebo právnickou osobu realizovat související přípravné práce.

- **Zahájení řízení z moci úřední**

- Řízení z moci úřední může Ministerstvo kultury zahájit na základě vlastních zjištění nebo na základě podnětu jakékoli fyzické či právnické osoby, případně jiného správního orgánu.
- Ohledně archeologických nálezů prohlášených za kulturní památku je nutno uvést, že na rozdíl od zahájení řízení o prohlášení archeologického nálezu za kulturní památku podle § 3 zák. o st. památkové péči není zahájení řízení o zrušení prohlášení archeologického nálezu za kulturní památku podmíněno podáním Akademie věd ČR. Ministerstvo kultury tedy může toto řízení zahájit samo z moci úřední i bez podnětu kvalifikované osoby. Ovšem i Akademie věd ČR může svým podáním iniciovat zahájení řízení z moci úřední a samozřejmě řízení může být zahájeno i na základě její žádosti, pokud by Akademie věd ČR prokázala v konkrétním případě právní zájem na zrušení prohlášení věci nebo stavby za kulturní památku.

- **Mimořádně závažné důvody pro zrušení prohlášení věci nebo stavby za kulturní památku**
- Nezbytnou podmínkou pro zrušení prohlášení jsou mimořádně závažné důvody. Může tu jít zejména o situaci, kdy není možné kulturní památku zachovat vůbec, anebo o situaci, kdy by si zachování věci nebo stavby vyžádalo takové zásahy, které by ve svém důsledku znamenaly ztrátu památkové hodnoty kulturní památky. Pod mimořádně závažné důvody však nelze podřadit havarijní stav kulturní památky způsobený zanedbáním povinné péče jejího vlastníka.

- První kategorií je posun v oblasti poznání vlastností věci, která je kulturní památkou. Posun v poznání musí, v souladu s odbornými poznatky z oboru památkové péče či z jiných relevantních oborů, vyvrátit, že tato věc nebo stavba v současné době naplňuje znaky památky uvedené v § 2 zák. o st. památkové péči. Například v důsledku stavebních zásahů nebo zásahu vyšší moci stavba nevratně ztratila hodnoty, pro které byla prohlášena za kulturní památku, nebo při železniční nehodě došlo k takovému poškození lokomotivy, jež je kulturní památkou, že by její obnovení vyžadovalo v podstatě postavení repliky lokomotivy, takže by replika nenesla hodnoty, pro něž byla zničená lokomotiva prohlášena za kulturní památku. Dalším praktickým příkladem by mohlo být i to, že až s využitím soudobých vědeckých metod se podařilo odhalit, že obraz prohlášený za kulturní památku jako dílo konkrétního umělce je novodobé falzum.
- Druhou kategorií je situace, kdy proti zachování věci jako kulturní památky stojí jiný zájem než zájem státní památkové péče a tento jiný zájem způsobuje, že věc nelze zachovat (ve fyzickém smyslu), nebo je v důsledku uplatnění jiného veřejného zájmu vyloučeno, aby si věc nebo stavba podržela vlastnost být kulturní památkou.
- **Příklad:**
- Historicky docházelo k převážení jiného veřejného zájmu například při těžbě nerostných surovin. V současné době lze jako typický případ označit stavby dopravní infrastruktury, zejména nadnárodního významu, které se dotýkají části souboru, který tvoří kulturní památku. V takových případech bývá například oddělena část pozemku, který se stane po vkladu do katastru nemovitostí samostatnou věcí a který bude trvale zastavěn tělesem komunikace. V takových případech tedy může dojít ke zrušení prohlášení jednotlivé věci za kulturní památku, aniž by tím byla znemožněna ochrana a zachování „zbytku“ kulturní památky.

- Existence mimořádně závažného důvodu je předmětem dokazování v řízení podle § 8. Toto důkazní břemeno nese ten, kdo inicioval zahájení řízení. Je-li řízení podle § 8 odst. 1 zahájeno na žádost, pak důkazní břemeno vztahující se k existenci mimořádně závažných důvodů pro zrušení památkové ochrany nese primárně žadatel. Tím samozřejmě není dotčena povinnost Ministerstva kultury postupovat dle § 3 spr. řádu v souladu se zásadou zjištění skutkového stavu bez důvodných pochybností.

Dokazování

- Ustanovení § 8 odst. 2 stanoví obligatorní podklady pro rozhodnutí Ministerstva kultury v řízení o zrušení prohlášení věci nebo stavby za kulturní památku. Těmito podklady jsou vyjádření obecního úřadu obce s rozšířenou působností, vyjádření krajského úřadu a v případě, že je předmětem řízení archeologický nálezn, je povinným podkladem také vyjádření Akademie věd ČR, pokud řízení o zrušení prohlášení archeologického nálezů sama neiniciovála.

- **Povinnost zpracovat dokumentaci v případě zrušení prohlášení věci nebo stavby za kulturní památku**
- Protože v případě vydání rozhodnutí o zrušení prohlášení věci nebo stavby za kulturní památku může dojít i ke zničení primárního pramene historického poznání, umožňuje § 8 odst. 3 Ministerstvu kultury vázat zrušení prohlášení věci nebo stavby za kulturní památku na předchozí splnění podmínek. Tyto podmínky směřují především k vytvoření dostatečné dokumentace, která po zániku věci nebo stavby dosud chráněné jako kulturní památka coby primárního pramene poznání umožní její poznání alespoň z pramene sekundárního. Může se jednat především o zpracování měřické a fotografické dokumentace či stavebně historických nebo archeologických průzkumů. Obdobně může být jako podmínka stanoveno přemístění vybraných prvků kulturní památky a úprava vzniklého prostoru.
- Náklady spojené se splněním těchto podmínek nese podle § 8 odst. 3 u řízení zahájených na žádost žadatel a v případě řízení, které zahájilo Ministerstvo kultury z vlastního podnětu, osoba hájící zájmy, které převážily nad zájmem spočívajícím v zachování dotčené věci nebo jako kulturní památky. Může jít o zájem veřejný (například při budování železničního koridoru je třeba odstranit budovu stavědla, jež je kulturní památkou), může však jít i o zájem soukromý (například zájem nájemce, který dlouhodobě užívá kulturní památku, na zrušení jejího prohlášení).

Rozhodnutí

- Závěr řízení o zrušení prohlášení věci za kulturní památku je konstruován obdobně jako u prohlášení věci za kulturní památku a je řešen pouze odkazem na § 3 odst. 4 zák. o st. památkové péči. I zde platí, že zrušit prohlášení je možné pouze u věci, popř. stavby. Nelze rozhodnout o zrušení prohlášení jen u součásti nebo části věci nebo stavby.
- **Příklad:**
- Vlastník varhan, které jsou kulturní památkou, chce obnovit barokní varhany do stavu jejich vzniku, tj. první poloviny 18. století. Součástí varhan je i cca 1/3 rejstříků včetně skříně, která byla doplněna během poslední velké opravy varhan koncem 19. století. Tuto součást varhan by bylo možné demontovat po posouzení jejich kulturně historických hodnot a jejich podílu na hodnotách varhan v rámci obnovy kulturní památky dle § 14 odst. 1 zák. o st. památkové péči. Nesprávným postupem by bylo zrušení prohlášení části varhan - jen novověkého doplňku varhan -, protože řízení dle § 8 zák. o st. památkové péči je možné vést pouze o „celé“ věci nebo „celé“ stavbě. Obdobný postup platí např. u přístaveb kulturní památky.
- Řízení může být ukončeno jak rozhodnutím o zrušení prohlášení věci za kulturní památku, tak rozhodnutím o tom, že Ministerstvo kultury neshledalo důvody pro zrušení prohlášení věci za kulturní památku. Pokud Ministerstvo kultury neshledá důvody pro zrušení prohlášení za kulturní památku, rozhodne meritorně o tom, že věc nebo stavba nepozbyla svůj status kulturní památky